

1 DIA "Digitalisaatiokauppa":

Kun haluat kelkan, menet kauppaan ja ostat sellaisen. Digitalisoinnin osalta ei ole sellaista kauppaa, johon voisi perinteiseen tapaan marssia sisälle, ja pyytää esittelemään tuotteita ja jonka voisi ostaa. Ei ole olemassa kauppaa, jossa myytäisiin "digitalisointia", kyseessä on palvelu, joka ei ole käsin kosketeltavissa. Nykymaailma kuitenkin vaatii sovelluksia, käyttöliittymiä, tiedon sähköistä siirtämistä ja tallentamista – asioiden hoitamista digitaalisesti, sähköisesti. Digitalisaatio on jo arkea, ja porotaloudenkin osalta nähtävillä jo nyt. Kirjanpito on oltava sähköisessä muodossa, teurastamoilla on paljon digitaalisia laitteita ja käyttöliittymiä, gps-laitteet yms. Mitä se digitalisointi sitten tarkoittaa itse kellekin ja mitä se porotaloudessa tarkoittaa?

2 DIA "Tervetuloa":

Kuvitellaan, että oltaisiin löydetty nyt sellainen "digitalisaatiokauppa". Siellä olisi tietysti paikalla palveluntuottaja, ns. myyjä ja porotalous ostajana. Kyseessä on siis kaksi täysin erilaista ja erilaisessa toimintaympäristössä toimivaa alaa, jotka nyt "kuvitteellisessa kaupassa" kohtaavat ja yhteinen intressi on porotalouden digitalisointi. Kumpikin käyttää omaa alan ammattisanastoansa, joka ei ole toiselle osapuolelle todennäköisesti kovinkaan tuttua tai hyvin vähäisesti tuttua. Käytännössä siis kohtaavat kaksi täysin eri toimialaa, joilla toisella on halu tuottaa käyttöliittymiä kuten sovelluksia, luoda teknologian avulla ratkaisuja ja toisella on tarve saada niitä. Poromiehen tavanomaiset ja pääasialliset työskentelyvälineet ovat kelkka, mönkijä, leuku ja naru ja suopunki, muutama naulakin. Niillä pärjää jo pitkälle. Tekniikan puolella taas käyttöliittymiä tekevien insinöörien pääasiallisen työväline on näyttö, näppäimistö, hiiri, ohjelmisto ja netti. Kaksi täysin erilaista toimialaa kohtaavat, ja heidän tulisi kyetä kommunikoimaan ja ymmärtämään toisiansa täysin erilaisista ammattisanastoista huolimatta.

3 DIA "eTeuraslautaa, eVasalautaa, eLukulautaa"

Porotaloudessa on tunnustettu, että mitkä sovellukset voisi auttaa ja toimia työvälineinä korvaten hommia, joita tehdään tällä hetkellä manuaalisesti paperia ja kynää käyttämällä. Siinä missä moottorikelkkaa ostaessa voi kävellä kauppaan ja sanoa merkin ja mallin mitä haluaa ja mitä lisätarvikkeita tai erikoisuuksia, niin sovellusten osalta asia ei olekaan ihan niin. Insinöörihän ei välttämättä ymmärrä, mitä oltaisiin hakemassa, kun puhutaan eteuraslaudasta ja evasalaudasta jne., sisällöstä puhumattakaan.

4 DIA "Meiltä löytyy osia, mitä laitetaan?":

Porotalouden erityiset ominaispiirteet ja aiempien sovellusten puute tekevät sen, että on lähdeävä liikkeelle täysin alusta. Jokainen ymmärtää teistä, että alusta rakentaminen on huomattavasti työläämpää ja aikaa vievempää, kuin se että saisit käyttää pohjana jotain aiempaa mallia. Toki käytössä on niitä manuaalisia malleja, mutta niiden muuttaminen sähköisiksi osiksi ei käy yksi yhteen: ei sitä paperia saa tungettua sellaisenaan kännykkään mitenkään. Vähän sama kuin moottorikelkkaa ostaessa kaupassa myyjä sanoo kun sanot että haluan sen Lynxin Rangerin, että "tässähän näitä osia on, ei muuta kun aletaan kasaamaan", kerrot vaan mitä osia haluat. Digitalisaatiossa siis, sen sijaan että voit valita joistain valmiista sovelluksista mieluisan tai tuunata sovellusta, ei olekaan olemassa sellaista vaihtoehtoa. Jokainen palanen/osa on mietittävä mikä toimii minkäkin kanssa yhteen parhaiten ja miten kokonaisuus saadaan onnistumaan. Miten löydetään toimivat kompromissit, joilla pystytään vastaamaan poroelinkeikon tarpeisiin näiden kahden toimialan välillä?

5 DIA "Toiveiden täyttämätön laari":

Jokainen meistä osaa toivoa, mitä ja millainen sovellus olisi kiva. Sovelluksiin ja käyttöliittymiin kuuluu erilaisia toimintoja, niitä "osasia", joita insinöörikoodaajat ohjelmoivat saadakseen luotua toimivan sovelluksen. Porotalous Suomessa koostuu 54 eri paliskunnasta, ja niissä on erilaisia käytäntöjä: esimerkiksi erotuksissa teuraskirjaustavoissa on erilaisia tapoja. Toiset käyttävät lautaa, toiset vihkoa. Toiset käyttävät useampaa, toiset yhtä lautaa tai vihkoa. Lautaan kirjaamistavat ja asiat poikkeavat myös toisistaan hieman riippuen paliskunnittain. Lisäksi nyt kun pitäisi osata kertoa niille insinööreille usean käyttöliittymän osalta mitä niissä tulisi olla, millaisia osia tarvitaan ja kaivataan, niin on selvää, että kaikille täydellisesti sopivaa ja mieluisaa käyttöliittymää vaan on mahdoton tehdä rajallisin resurssein. Sen vuoksi porotalouden digitalisaatiossa tarvitaankin visioita, suuntalinjoja, eräänlaisia kehyksiä, minkä puitteissa ja millaisia käyttöliittymiä on hyödyllisintä tehdä.

6 DIA "sama asia, eri sana":

Erilaiset käsitteet elinkeinon sisällä. Standardeja ei ole, ja käytäntöjä samaan lopputulokseen pääsemiseksi on useita. Näin sekä käyttöliittymissä että porotalouden toimintatavoissa, esim. teurasporojen kirjaamisissa. Millaisia käsitteitä pitäisi käyttää sovelluksissa jotta kaikki kentällä olevat ymmärtävät ja sovellus olisi viranomaistenkin suuntaan pätevä? Kukin tietysti haluaa käyttää niitä käsitteitä ja sitä kieltä, mitä on eri palkissa totuttu käyttämään. Miten esimerkiksi vasalautaan nimetään vasanmerkityksen eri vaiheet ja millä käsitteellä kutsutaan sitä kun porot annetaan ylös lautaan? Tai kun huudetaan? Tai kun vasa merkitään ja annetaan omistajalleen, mikä olisi sopiva käsite kuvaamaan sitä sovelluksessa? Nimesin tämän puutteen "virallisten termien puutteeksi" – puhutussa kielessä kaikki poroihmiset kyllä ymmärtävät mistä puhutaan esim. erotuksessa kun sanotaan että käsissä oleva poro menee liikkeelle, mutta eihän sen nimistä yritystä ole kuin "liike" eikä se kirjanpidollisesti ja tuskin ostokirjauksen osalta lainkaan mukaan pätevää että myydään jollekin "liikelle", josta ei siis ilmene mikä firma oikeasti on kyseessä.

7 DIA "Pandoran lipas":

Kuvitellaan, että ollaan siellä digitalisaatiokaupassa, ollaan nyt saatu kerrottua millaisia asioita halutaan ja ne osaset on jo kasattunakin ja saadaan "tuote" eteemme, se sovellus. Siinä alkaa tarkastelu, että mitä puuttuu ja mitä pitäisi olla lisää, ja sen sijaan että meillä olisi valmis ja toimiva sovellus, niin käytännössä meillä on edessä jonkinlainen protomalli, hahmotelma mitä se ehkä voisi olla. Sitten alkaa se kehittämisvaihe, ja niitä mielipiteitä alkaa sille koodaajalle sitten tulla, välillä hyvinkin pikkutarkkoja. Useilla vaikuttaa olevan sellainen käsitys, että sovellusten tekeminen on nopeaa ja niitä sovelluksia tosiaan syntyy "noin vain", mutta totuus on toinen. Ei se poro sieltä erotuksestaan ihan helpolla muunnu myyntikelpoiseksi, vaan vaatii useita eri vaiheita että liha on myynnissä – tainnutuksesta lihanleikkaamiseen ja pakkaamiseen. Samalla lailla sovelluksen osalta on niin, että koodaaminen vie aikaa – välillä on lisättä ja välillä poistettava osia, katsottava että toimivatko ne kaikki yhteen, luotava sitä "rattaistoa", "koneistoa" sinne taustalle joka sitten meille näkyy konkreettisesti esimerkiksi sovelluksena tai nettisivuna. Ja kun kuvittelette vaikka kellon koneiston: kun teet muutoksen, vaikutus saattaa heijastua koko rattaiston toimintaan. Sama asia käyttöliittymissä, kun teet jonkun muutokset, saatat tulla avanneeksi Pandoran lippaan: pieneltä kuulostava muutos voi vaatia monen asian muuttamista ja heijastua haasteena muualla toiminnoissa. Se taas lisää sitä kasaamisaikaa. Voihan kelkkaa kasatessakin kokeilla eri osia ja testata mikä toimii, mutta se oikean ja sopivan osan päättäminenkin ottaa oman aikansa. Toinen haluaa 600 kelkan, toinen 800. Toinen haluaa että lämmöt pysyy alhaalla, toinen vähäkulutuksisen. Ja kun vaihdat pidemmän kelkan telan, niin luultavasti joudut muuttamaan alustaakin, joudut purkamaan ja kasaamaan uuden kasaan, ehkä joudut välityksiä vaihtamaan, säätämään kytkintä ja variaattoria. Sama homma sovelluksessa: voi joutua purkamaan koodeja, kasaamaan uudestaan, vaihtamaan tai säätämään jotain jne.

8 DIA "Soveltuuko porotalouden käyttöön?"

No, kuvitellaan että osaset alkaa olla selvillä, samoin toiveet ja sitten pitäisi alkaa kasaamaan sitä sovellusta. Sitä ennen on kuitenkin muutama asia vielä sovittava sen palvelutuottajan kanssa, mm. että hän huomioi erilaiset sääolosuhteet ja vuodenaajat koska sovellusta tai käyttöliittymiä käytetään ulkona työskennellessä maastossa ja eläinten kanssa ollessa tekemisissä. Pitäisi olla mahdollisimman toimintavarmaa teknologiaa, mutta hinnan suhteen kuitenkin kipupisteitä on olemassa (vrt. paljonko olet valmis investoimaan kelkkaan, kompromisseja saattaa joutua tekemään). Kaikessa tulisi myös huomioida käyttäjät, tulisi huomioida mm. ikäystävällisyys, saavutettavuus, eettisyys (ei porolle haittaa) unohtamatta laitteiden kestävyyttä, toimivuutta, nopeutta, käytettävyyttä (opittavuus, muistettavuus, virheiden minimointi, saavutettavuus jne.), Olosuhteisiin soveltuva ulkoasu (kontrasti, värit, fontit jne.). "Taistellaan paperia vastaan" – jos ei saada tehtyä hyvää, ei laitteita käytetä. Asenteet. Tehdäänkö kaikille sopivaa vai sellaista, joka käy suurimmalle osalle? Maksaa, vaatii enemmän aikaa jos räätälöitäviä mahdollisuuksia. Käyttäjäkunta on laaja esim. vasojen kirjaamisen osalta – pienistä lapsista iäkkäämpiin ihmisiin. Siinä missä lapsi tarvitsee mahdollisesti isoilla kirjaimilla kirjoitettuja sanoja osatakseen lukea, miehet voivat tarvita riittävän suuria painikkeita ja ikänäköä omaavat riittävää kontrastia ja tekstin kokoa. Näitä esimerkkejä riittää.

9 DIA "Asenteet ja ennakkoluulot, muutosvastaisuus"

Asenteet ja ennakkoluulot, muutosvastaisuus, uuden pelko, ymmärryksen puute ("äkkiäkös sen sovelluksen tekee – no tekee, mutta onko se toimiva ja sellainen, jonka poroihmiset hyväksyvät ja ottavat käyttöön; sosiaalinen hyväksyttävyyys kuten esim. käytetty kieli, logiikka jne.). Teknologia – uhka vai mahdollisuus? Entä kun sovellus on valmis, niin miten se jalkautetaan ja juurrutetaan? Onko se sellainen, että käyttäjät ottavat sen omakseen? Millaisen siirtymäajan se ottaa, pitääkö tehdäkin jo kohta päivitysversioita? Muuttuvatko viranomaisvaatimukset, pitääkö jatkossa saadakin käyttöliittymiin lisättyä jotain ominaisuuksia? Tavoitteena olisi, että käyttäjät itse ovat suunnittelemassa käyttöliittymiä, jolloin kynnyksellä käyttäminen on matalampi ja sovellukset vastaavat tarpeeseen – tässä kuitenkin on vastassa aina "kynä ja paperia", ja vanhaan toimintatapaan on helppo palata ellei ymmärrä mitään konkreettista hyötyä digitaalisista sovelluksista ym. on.

10 DIA "Lisää toimijoita, lisää haasteita?":

Eri toimijat ja heidän erilaiset tarpeet – pohdittava kuka hyötyy milläkin tavoin käyttöliittymistä, kenelle ollaan tekemässä ja mitä. Mikä priorisoidaan, miten rahoitus ja ylläpito, päivittäminen - kustannukset? Kenen hyöty laitetaan etusijalle käyttöliittymiä tehdessä? Mihin keskitytään? Poromiehen lisäksi porotaloudessa on aina mukana monta muutakin toimijaa, jotka ovat pakollinen ja tarvittava osa ketjua: on useita eri vaiheita ja toimintoja jotka täytyy tehdä että saadaan se poro sieltä maastosta ruokapöytään.

11 DIA "Kuka osaa ennustaa?":

Resurssit: aika, osaaminen, kustannukset, ketteruus, kestävyys, ihmiset, tilat, laitteet, raha sekä materiaalit. Samaan aikaan elinkeino elää koko ajan, porot liikkuvat ja työtä tehdään. Tulevaisuuskin pitäisi huomioida. Sovellusten ja käyttöliittymien hommaaminen palkisiin ja siirtäminen työväliseksi on investointi, kuka ne maksaa ja millä rahalla, kuinka isoja ovat ja miten se vaikuttaa elinkeinosta saataviin tuloihin? Tulevaisuuden ennakointi, ettei tehdä jo lähtökohtaisesti vanhentuneita ratkaisuja – toisaalta huomioitava jo olemassa olevat käyttöliittymät ja niihin yhteensopivuus. Kaikkiin ei myöskään ole vielä kovin hyvin soveltuvaa teknologiaa, esim. korvamerkin piirtämiseen.

12 DIA "Kooste ja kiitokset":

Lopuksi vielä koosteena näitä haasteita, mitä olen kertonut tässä esityksessä. Toivon, että esitys herätti ajatuksia ja oivalluksia ja erittäin mielelläni minun kanssa saa tulla keskustelemaan porotalouden digitalisaatioon liittyvistä asioista – erityisesti käyttäjän näkökulmasta sillä käyttäjiä varten näitä asioita ja tätä porotalouden digitalisaatiota ollaan tekemässä.

Hankepuolelta haluan osoittaa tässä yhteydessä julkiset kiitokset rahoittajalle, Lapin amk:lle ja siellä usealle eri taholle, jotka ovat tehneet taustalla näkymätöntäkin työtä hankkeen onnistumiseksi, ohjausryhmälle, hankkeen asiantuntijoille ja hankkeessa mukana puurtaneille henkilöille, Vasamaan mukaan osallistuneille poromiehille- ja naisille sekä kaikille, jotka ovat antaneet arvokkaita kommenttejaan, palautetta ja olleet päivästä toiseen kiinnostuneita asiasta. Toivon jatkossakin näkeväni samaa innostuneisuutta ja paloa porotalouden digitalisoinnin hyväksi, sillä uskon että sillä voidaan saavuttaa merkittäviä hyötyjä alalla työskenteleville!

Kiitos!